

Партола А. І.

*аспірант кафедри транспортних технологій і логістики
Київської державної академії водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного*

Partola A. I.

*Postgraduate Student at Department
of Transport Technologies and Logistics
Kyiv State Maritime Academy named after
hetman Petro Konashevich-Sahaydachny*

АНАЛІЗ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE TRANSPORT AND LOGISTICS SYSTEM IN UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто проблеми та перспективи розвитку транспортно-логістичного комплексу України, визначено, що є об'єктом дослідження в транспортно-логістичній системі. Зазначено основні складники транспортної системи України, а саме: залізничний, автомобільний, морський, річковий, авіаційний транспорт. Проведено детальний аналіз усіх видів транспорту за основними показниками: обсягами перевезень, показниками експорту та імпорту транспортних послуг, показниками транзитності. Доведено перспективність транспортної системи України за умов ефективної транспортної політики на всіх рівнях управління.

Ключові слова: транспортно-логістичний комплекс, логістика, логістична компанія, перерозподіл, транспорт, організація процесу, управління.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації міжнародних ринків та розширення економічного розвитку посилення конкурентоспроможності України залежить від ефективних транспортної та логістичної систем. З огляду на процес підготовки до входження України в єдиний європейський економічний простір, актуальність питання щодо підвищення конкурентоспроможності транспортно-логістичного комплексу лише підсилює увагу до нього та потребує детального аналізу проблем та можливих перспектив розвитку.

Україна разом з Азербайджаном, Білорусією, Грузією та Молдовою є однією з держав – учасниць Східного партнерства, спеціальної програми Європейського Союзу, яка визначає подальший напрям до зближення в усіх сферах транспорту, а також до імплементації проектів, пов'язаних із транспортною мережею TEN-T.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичної бази логістики зробили В. Амітан, А. Гаджинський, Є. Крикавський, Л. Миротин, Л. Сергєєв, О. Тридід, А. Чудаков, Н. Чухрай, С.М. Боняр, Г.Ю. Кучерук, О.М. Тимошук, С.В. Мочерний. Серед зарубіжних учених варто відзначити Б.А. Анікіна, Д.Д. Бауерсокса, Д.Д. Клосс, М. Портера.

Мета статті полягає у дослідженні основних проблем функціонування транспортно-логістичного комплексу України, можливостей їх вирішення та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою й актуальною тенденцією сучасного світового економічного розвитку стали процеси інтенсивного розвитку транспортно-логістичних систем. Загальновідомий той факт, що Україна займає надзвичайно вигідне географічне положення з точки зору організації транзитних вантажопотоків, її потужний транспортний потенціал урахує розвиток автомобільного, залізничного, морського, річкового, авіаційного та трубопроводного транспорту. Такий потужний потенціал дає змогу обробляти будь-які об'єми та ефективно відправляти вантажі, користуючись міжнародними транспортними коридорами, зокрема:

- Пан'європейськими транспортними коридорами №№ 3, 5, 7, 9;
- коридорами Організації співробітництва залізниць (ОСЗ) №№ 3–5, 7, 8, 10;
- транспортним коридором Європа – Кавказ – Азія (ТРАСЕКА).

Аналіз сучасного стану транспортної системи України показав, що нині транспортний комплекс України охоплює шість залізниць, три морські пароплавства та АСК «Укррічфлот», 67 авіакомпаній, 800 підприємств автомобільного транспорту, 50 тис. км трубопроводу, комплекс науково-виробничих підприємств та організацій космічного транспорту [1, с. 24]. У сфері транспорту нині зайнято 20% населення та 30% основних фондів. Кожну добу кордон перетинає в середньому понад 150 тис. громадян та 40 тис. одиниць транспорту [1, с. 58].

Аналіз транспортної системи за видами галузей показав, що залізничний транспорт України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни, який забезпечує 82% вантажних і майже 50% пасажирських перевезень, здійснюваних усіма видами транспорту. Залізничний транспорт має стратегічне значення для України, оскільки через територію держави пролягають основні транспортні тран'європейські коридори: Схід – Захід, Балтика – Чорне море. Крім того, розвиваються перевезення по міжнародному транспортному коридору ТРАСЕКА (Європа – Кавказ – Азія).

Згідно з офіційною статистикою, частка відправлень (перевезень) пасажирів автомобільним транспортом (автобусами) порівняно з іншими становить близько 44%, миським електротранспортом – 49%; частка автомобільного транспорту в перевезенні вантажів становить 25%. Згідно зі статистичними даними Міністерства інфраструктури України, автомобільна транспортна система України налічує більше 9,2 млн. транспортних засобів, у тому числі:

- 6,9 млн. легкових автомобілів;
- ≈ 250 тис. автобусів;
- ≈ 1,3 млн. вантажних автомобілів;
- понад 840 тис. од. мототранспорту.

Надзвичайно потужною та перспективною є галузь водного транспорту України. Потужний природно-географічний потенціал дав змогу функціонувати 38 державним підприємствам з оборотом близько 10 млрд. грн. на рік. Галузь водного транспорту налічує 5000 галузевих суб'єктів господарювання, 100000 моряків – громадян України [2, с. 45]. Зазначимо, що одне робоче місце в галузі стимулює створення чотирьох-п'яти робочих місць у суміжних галузях. Морський транспорт нараховує 13 континентальних морських портів, пропускна здатність яких становить 262 млн. т на рік. Внутрішній водний транспорт України представлений трьома судноплавними річками, дві з яких входять до п'ятірки найбільших річок в Європі. Діяльність зазначених «водних магістралей» обслуговують 16 річкових портів та терміналів, які здатні пропускати 60 млн. т вантажів на рік.

Авіаційний транспорт України об'єднаний в «Авіалінії України», до яких належать 27 авіазагонів, 105 аеропортів, а також підприємства для ремонту авіаційної техніки.

Основні показники роботи транспортного комплексу, а саме кількість перевезених вантажів усіма видами транспорту, представлено в табл. 1

Аналіз даних табл. 1 показав, що лідером у перевезенні вантажів є залізничний транспорт, його частка в середньому становить 75% від загального обсягу перевезень за всіма видами транспорту. Дослідивши динаміку показників перевезень залізницею, ми можемо стверджувати, що з 2011 по 2013 р. обсяги перевезень були стабільними та мали тенденцію до зростання. А з 2014 р. по теперішній час обсяг перевезень зменшився на 13%, що пояснюється нестабільною фінансово-економічною та воєнно-політичною ситуацією в Україні. Друге місце займає автомобільний транспорт, його частка становить у середньому 20%.

Морський та річковий транспорт мають надзвичайно потужний потенціал – обсяги перевезень коливаються від 3 до 4 млн. т на рік. Авіаційний транспорт займає останнє місце за обсягами перевезень – 0,06% від загального обсягу.

Згідно з даними Державної служби статистики України, обсяги перевезень пасажирів усіма видами транспорту станом на 2015 р. становлять 2414,3 млн. пас., що на 6,6% менше порівняно з 2014 р. (табл. 2).

Залізничний транспорт також є лідером у перевезенні пасажирів, його частка становить 36,7% від загального

Таблиця 1

Обсяги перевезень вантажів усіма видами транспорту, млн. т (2011–2015 рр.)

	2011	2012	2013	2014	2015
УСЬОГО	605,6	591,1	576,3	505,4	458,9
у т. ч., %	100	100	100	100	100
залізничний	469,3	457,5	443,6	386,2	349,9
у т. ч., %	77,4	77,3	76,9	76,4	76,1
морський	4,1	3,4	3,4	2,8	3,2
у т. ч., %	0,8	0,57	0,58	0,55	0,69
автомобільний	125,6	124,3	126,5	113,3	102,6
у т. ч., %	20,7	21,0	21,9	22,4	22,2
річковий	5,7	4,7	2,8	3,1	3,15
у т. ч., %	1,2	0,79	0,48	0,61	0,68
авіаційний	0,9	1,2	0,09	0,07	0,06

Таблиця 2

Обсяги перевезень пасажирів усіма видами транспорту, млн. пас. (2015 р.)

	Пасажирооборот		Перевезено пасажирів	
	млн. пас./км	у % до січня-червня 2015 р.	млн.	у % до січня-червня 2015 р.
Всіма видами транспорту	48161,9	102,9	2414,3	93,4
у тому числі				
залізничним	17682,5	105,9	192,9	100,1
автомобільним	16795,5	96,0	1009,3	87,6
водним	12,0	108,1	0,1	65,0
авіаційним	6110,5	124,2	3,3	119,1

Таблиця 3

Експорт транспортних послуг в Україні, 2011–2015 рр. (тис. у. о.)

	2011	2012	2013	2014	2015
УСЬОГО	8848121,8	8287147,0	7981835,8	6101923,5	5263155,3
у т. ч., %	100	100	100	100	100
послуги морського транспорту	1104560,0	1099404,5	1022311,0	850878,8	735935,8
у т. ч., %	12,4	13,2	12,8	13,9	13,9
послуги річкового транспорту	82952,1	63091,2	40378,9	46342,3	44494,8
у т. ч., %	0,93	0,76	0,50	0,75	0,84
послуги повітряного транспорту	1481827,9	1485096,8	1299127,1	1071262,5	853618,5
у т. ч., %	18,7	19,9	16,2	17,5	16,2
послуги залізничного транспорту	1772891,2	1574259,6	1531936,7	1098830,7	751254,1
у т. ч., %	20	18,9	19,1	18,3	14,2
послуги автомобільного транспорту	3919689,6	4472670,2	438958,6	4596223,7	249007,1
у т. ч., %	44,42	55,3	55,49	75,3	44,7

обсягу. На другому місці автомобільний транспорт – 34,8%, третє місце посідає авіаційний транспорт – 12,6%, останнє – водний транспорт – 0,02%.

Показники зовнішньоекономічних вантажопотоків України дають можливість зрозуміти, що в країні преважують експортні або імпорتنі вантажі.

Показники експорту транспортних послуг України за період 2011–2015 рр. показують, що майже за всіма видами транспорту обсяги експорту транспортних послуг мали негативний характер, що пов'язано з нестабільною політико-економічною, соціальною, інвестиційною ситуацією в Україні.

Найбільшу частку в експорті транспортних послуг займає автомобільний транспорт (у 2014 р. – 74,5%), проте в 2015 р. цей показник значно зменшився та становив 47,1%. Структура експорту залізничного транспорту в середньому становить 18%. Найменшу частку експортних транспортних операцій мають річковий та морський транспорт.

Географія експорту товарів, що транспортується Україною, є надзвичайно широкою. Так, левову частку товарів Україна експортує до країн Європейського Союзу та до країн Азії – 26% та 24% відповідно. Африка та Австралія отримують експортних товарів від України більш ніж на 300,5 млн. дол. США. Експортні ринки Америки для України є недостатньо відкритими, хоча потенціал є доволі високим (рис. 1).

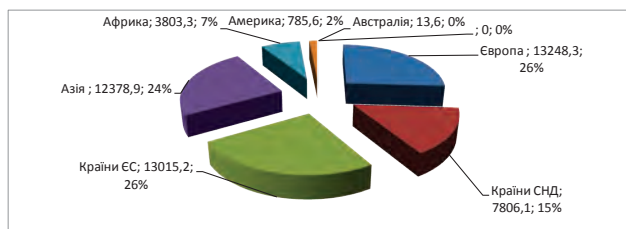

Рис. 1. Географія експорту товарів України, 2015 р., млн. дол. США

Аналіз імпорту транспортних послуг за 2015 р. показав, що загальний обсяг імпорту транспортних послуг становив 1 153 393,5 тис. у. о, що на 4 109 762,2 тис. у. о. менше від експортних операцій. Із цього випливає, що український ринок транспортних послуг експортоорієнтований (рис. 2).

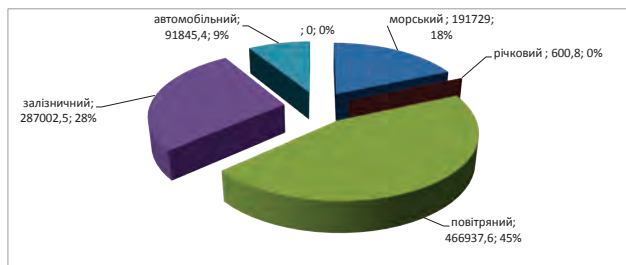

Рис. 2. Імпорт транспортних послуг, 2015 р., тис. у. о

На відміну від експортних транспортних послуг в імпортованих транспортних послугах найбільшу частку займає повітряний транспорт – 45% та залізничний – 28%; автомобільний, річковий та морський мають найменші показники.

Варто також зазначити, що Україна має один із найбільших коефіцієнтів транзитності серед європейських

країн. За даними англійського інституту «Рендел», за коефіцієнтом транзитності (тобто за розвиненістю всіх видів транспортних зв'язків та відповідної їм інфраструктури) Україна посідає перше місце в Європі [4].

У структурі транзитних вантажопотоків України преважує залізничний транспорт – 85%, на другому місці автомобільний транспорт – 9%, морський та річковий займають останні позиції.

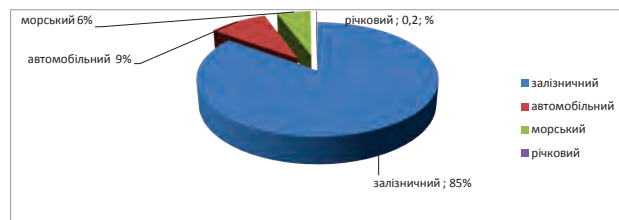

Рис. 3. Структура вантажопотоків України, 2015 р.

Висновки. Такий потужний потенціал має всі передумови для розвитку транспортно-логістичного комплексу, який у майбутньому міг би стати частиною транспортно-логістичного комплексу Європи. Розвинутий транспортно-логістичний комплекс має стати головною умовою для конструктивної та ефективної перебудови економіки України.

Проте транспортно-логістичний комплекс України має проблеми, які перешкоджають йому в ефективному функціонуванні, до яких можна віднести:

- недосконале законодавче забезпечення та недобросовісне виконання наявних нормативно-правових актів щодо функціонування транспортної системи України;
- зношеність основних фондів за всіма видами транспорту;
- недостатній обсяг фінансування транспортної галузі;
- корупцію;
- низький рівень обслуговування та швидкість доставки вантажів.

Для подолання всіх зазначених проблем уряд України здійснив низку економічних, політичних реформ, які направлені на покращання роботи транспортно-логістичного сектора в цілому та по кожній транспортній галузі окремо. Угода про асоціацію є основним підґрунтям для розвитку ефективної транспортної системи, на основі чого урядом України було прийнято низку проектних рішень, направлених на розвиток ефективної транспортної системи, а саме:

- проект технічної підтримки «Підтримка імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та Національної транспортної стратегії України»;
- проект секторальної бюджетної підтримки «Підтримка впровадження Транспортної стратегії України»;
- проект ТРАСЕКА «Діалог у сфері транспортних перевезень і взаємодії транспортних шляхів II»;
- проект ТРАСЕКА «Морський захист та безпека II»;
- проект Twinning «Підтримка Міністерства інфраструктури України з питань підвищення безпеки комерційних автоперевезень»;
- проект Twinning «Надання інституційної підтримки Міністерству інфраструктури України з питань підвищення ефективності роботи та конкурентоспроможності залізничного транспорту в Україні».

Список використаних джерел:

1. Інфраструктурне забезпечення розвитку транспортної системи регіону : [монографія] / І.В. Заблудська [та ін.]. – Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2016. – 193 с.

2. Левіков Г.А. Глобалізація світової економіки та логістика / Г.А. Левіков // Бюлл. транспортної інформації (БТІ). – 2002. – № 8.
3. Логістична стратегія розвитку річкових портів України : [монографія] / О.М. Тимошук, Г.Ю. Кучерук, О.В. Мельник. – Київ : ППРЕД НАН України, 2015. – 208 с.
4. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mtu.gov.ua/uk/news/33388.html>.

Анотація. В статті розглянуті проблеми та перспективи розвитку транспортно-логістичного комплексу України, визначено, що є об'єктом дослідження в транспортно-логістичній системі. Визначено основні складові транспортної системи України, а саме: залізничний, автомобільний, морський, річковий, авіаційний транспорт. Проведено детальний аналіз всіх видів транспорту за основними показателями: об'ємам перевезень, показателями експорту та імпорту транспортних послуг, показателями транзитності. Доведено перспективність транспортної системи України в умовах ефективного транспортної політики на всіх рівнях управління.

Ключові слова: транспортно-логістичний комплекс, перерозподіл, транспорт, організація процесу, управління.

Summary. The article deals with the problems and prospects of development of the transport and logistics sector of Ukraine, determined the subject of research in the transport and logistics system. We have identified the main components of the transport system of Ukraine, namely rail, road, sea, river, air. The paper conducted a detailed analysis of all major transport indicators: traffic volumes, rates of exports and imports of transportation services, transit rates. The article proved the perspective of transport system of Ukraine, in condition of the effective transport policy at all levels of government.

Key words: transport and logistics center, logistics, redistribution, transport, organization of process management.